

**SOORTGERICHT ONDERZOEK
NAAR VLEERMUIZEN
EN GIERZWALUWEN
IDENBURGLAAN TE RIJSWIJK**

SOORTGERICHT ONDERZOEK
NAAR VLEERMUIZEN
EN GIERZWALUWEN
IDENBURGLAAN TE RIJSWIJK

Colofon

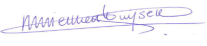
Opdrachtgever: Vidomes
Postbus 390
2600 AJ Delft

Adviesbureau: VanderHelm Milieubeheer B.V.
Nobelsingel 2
2652 XA Berkel en Rodenrijs
010 -249 24 60
info@vdhelm.nl www.vdhelm.nl

Projectfoto's: Dhr. A. Kolders

© VanderHelm Milieubeheer B.V. / VIDOMES

Projectcode: VIID160688

Verantwoording	Status / versie	Definitief versie 2
	Datum	2 november 2017
Auteur	Dhr. F. van der Lans	 b.a.
Kwaliteitscontrole	Mevr. ing. M. Nieuwenhuijsen	
Vrijgave	Dhr. ing. A.A. Heijboer	

INHOUDSOPGAVE

1. INLEIDING.....	3
1.1 AANLEIDING	3
1.2 DOELSTELLING	3
1.3 DESKUNDIGHEID	3
1.4 KWALITEITSBORGING.....	3
1.5 VERANTWOORDING	3
2. PROJECTGEBIED.....	4
2.1 HUIDIGE SITUATIE.....	4
2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE, WERKZAAMHEDEN EN PLANNING.....	4
2.3 RESULTATEN EERDER UITGEVOERD ECOLOGISCH ONDERZOEK	5
3. METHODE.....	6
3.1 VLEERMUIZEN.....	6
3.2 GIERZWALUWEN.....	6
3.3 OVERZICHT BEZOEKEN EN WEERGEGEVENS	7
4. ONDERZOEKSRESULTATEN EN INTERPRETATIE.....	8
4.1 VLEERMUIZEN.....	8
4.2 VOGELS.....	11
5. TOETSING AAN WETGEVING.....	12
5.1 VLEERMUIZEN.....	12
5.2 GIERZWALUWEN	12
6. CONCLUSIES	13
6.1 CONCLUSIES	13
6.2 AANBEVELINGEN	13
6.3 OPMERKING IN VERBAND MET NIEUWE NATUURBESCHERMINGSWET	13
REFERENTIELIJST	14

BIJLAGEN

1. REGIONALE SITUATIEKAART PROJECTGEBIED
2. WETTELIJKE EN BESTUURLIJKE KADERS NATUURBESCHERMING
3. FOTO'S TER PLAATSE
4. WAARNEMINGEN VLEERMUIZEN TIJDENS VELDBEZOEKEN
5. SOORTINFORMATIE WAARGENOMEN SOORTEN

1. INLEIDING

VanderHelm Milieubeheer B.V. te Berkel en Rodenrijs heeft van Vidomes opdracht gekregen voor het uitvoeren van een soortgericht onderzoek naar vleermuizen en gierzwaluwen ter plaatse van de Idenburglaan te Rijswijk.

1.1 AANLEIDING

Aanleiding voor het uitvoeren van een soortgericht onderzoek zijn de voorgenomen sloopwerkzaamheden binnen het projectgebied en de vigerende natuurwetgeving. Uit een eerder door VanderHelm Milieubeheer B.V. in de directe omgeving uitgevoerde ecologische quickscan (VanderHelm Milieubeheer B.V. kenmerk VIID160688, d.d. 20-05-2016) blijkt dat in onderhavig projectgebied mogelijk vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen en gierzwaluwen aanwezig zijn. Door de werkzaamheden worden eventueel aanwezige vaste rust- en verblijfplaatsen verstoord en/of vernietigd, wat een overtreding van de Flora- en faunawet betreft. Om te bepalen of sprake is van overtreding van de Flora- en faunawet wordt in eerste aanleg bepaald of vaste rust- en verblijfplaatsen van de voornoemde soorten in het projectgebied aanwezig zijn.

1.2 DOELSTELLING

Doel van dit soortgericht onderzoek is het uitsluiten dan wel aantonen van de aanwezigheid van vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen en gierzwaluwen. Vervolgens wordt bepaald welke vervolgstappen in het kader van de Flora- en faunawet noodzakelijk zijn.

1.3 DESKUNDIGHEID

De ingezette ecologen voldoen aan ten minste één van de door het Ministerie van Economische Zaken, zie box 1, genoemde voorwaarden en zijn daarmee gekwalificeerd als deskundige.

Box 1: Deskundigheid (Bron: Ministerie van Economische Zaken)

Het Ministerie van Economische Zaken verstaat onder een deskundige een persoon die voor de situatie en soorten ten aanzien waarvan hij of zij gevraagd is te adviseren en/of te begeleiden, aantoonbare ervaring en kennis heeft op het gebied van soortspecifieke ecologie. De ervaring en kennis dienen te zijn opgedaan doordat de deskundige:

- op HBO-, dan wel universitair niveau een opleiding heeft genoten met als zwaartepunt (Nederlandse) ecologie; en/of
- op MBO niveau een opleiding heeft afgerond met als zwaartepunt de Flora- en faunawet, soortenherkenning en zorgvuldig handelen ten opzichte van die soorten; en/of
- als ecooloog werkzaam is voor een ecologisch adviesbureau, zoals een bureau welke is aangesloten bij het Netwerk Groene Bureaus; en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenbescherming en is aangesloten bij en werkzaam voor de daarvoor in Nederland bestaande organisaties (zoals de Zoogdiervereniging, RAVON, Stichting Das en Boom, Vogelbescherming Nederland, Vlinderstichting, Natuurhistorisch Genootschap, KNNV, NJN, IVN, EIS Nederland, FLORON, SOVON, STONE, Staatsbosbeheer, Natuurmonumenten, De Landschappen en Stichting Beheer Natuur en Landelijk gebied); en/of
- zich aantoonbaar actief inzet op het gebied van de soortenmonitoring en/of soortenbescherming.

1.4 KWALITEITSBORGING

VanderHelm Milieubeheer B.V. is lid van het 'Netwerk Groene Bureaus (NGB) - Brancheorganisatie voor kwaliteitsbevordering en belangenbehartiging'. De werkzaamheden die door VanderHelm Milieubeheer B.V. worden uitgevoerd, zijn gebaseerd op het door de NGB vastgestelde gedragscode (versie juni 2008, aangevuld in februari 2010).

VanderHelm Milieubeheer B.V. is VCA** (versie 2008/05) gecertificeerd.

Onderhavig project is uitgevoerd in overeenstemming met het kwaliteitssysteem van VanderHelm Milieubeheer B.V. Dit kwaliteitssysteem is gecertificeerd conform de norm ISO 9001:2008.

1.5 VERANTWOORDING

VanderHelm Milieubeheer B.V. is een onafhankelijk adviesbureau en verklaart hierbij geen financiële of juridische belangen te hebben bij de uitkomst van het gevoerde onderzoek.

2. PROJECTGEBIED

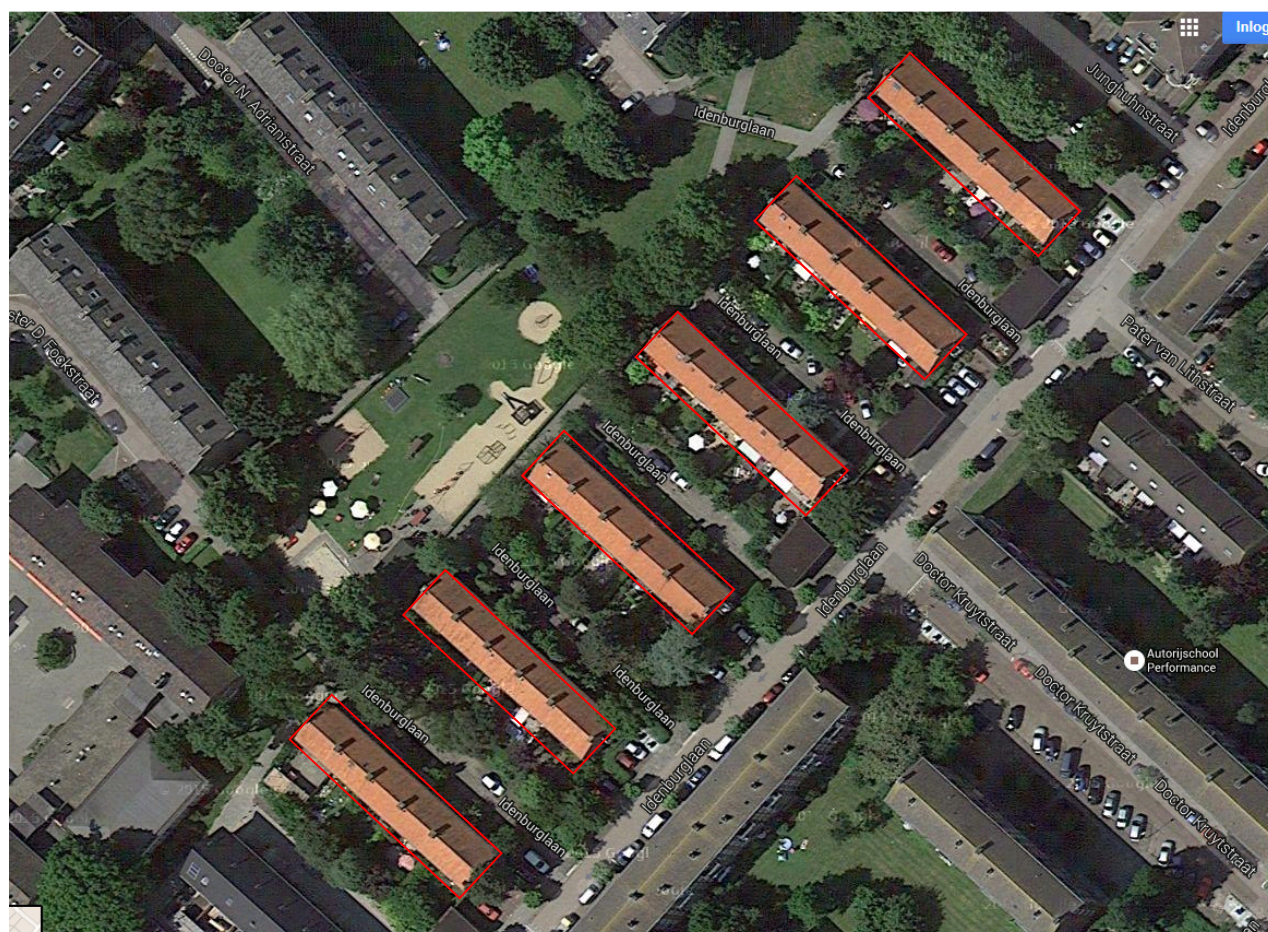
2.1 HUIDIGE SITUATIE

Het projectgebied is gelegen langs de Idenburglaan te Rijswijk. Het projectgebied bestaat uit 30 eengezinswoningen verdeeld over 6 woonblokken en elk woonblok bestaat uit 5 woningen. Het projectgebied is gelegen in het centrum van de gemeente Rijswijk. De omgeving van het projectgebied bestaat uit woonwijken en is omringd door enkele parken zoals park Overvoorde, Julianapark en Park te Werve.

De begrenzing van het projectgebied wordt weergegeven in afbeelding 1 en voor de regionale ligging wordt verwezen naar bijlage 1. Voor een fotografische weergave van het projectgebied wordt verwezen naar bijlage 3.

Tabel 1: Gegevens projectgebied

Projectgebied:	Idenburglaan
Straat:	Idenburglaan
Plaats:	Rijswijk
Gemeente:	Rijswijk
Provincie:	Zuid-Holland
Kilometerhok (Rijksdriehoekscoördinaten):	X: 82, Y: 451

Afbeelding 1: Begrenzing van het projectgebied aangegeven met een rode lijn (Bron: google maps)

2.2 TOEKOMSTIGE SITUATIE, WERKZAAMHEDEN EN PLANNING

In de toekomst worden werkzaamheden uitgevoerd aan woningen langs de Idenburglaan. De 30 eengezinswoningen zullen worden gesloopt. De exacte planning van de werkzaamheden is tijdens de uitvoering van het ecologisch onderzoek nog niet bekend. De sloop zal van start gaan eind 2017.

2.3 RESULTATEN EERDER UITGEVOERD ECOLOGISCH ONDERZOEK

Op basis van de eerder uitgevoerde ecologische quickscan (VanderHelm Milieubeheer B.V., kenmerk VIID160688, d.d. 20 mei 2016) ter plaatse van de Idenburglaan te Rijswijk wordt geconcludeerd dat:

De volgende beschermde soorten op basis van het biotoop worden verwacht:

- Tabel 3 IV HR: gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger;
- Vogels categorie 2: gierzwaluw;
- Vogels categorie 5: boomkruiper, spreeuw, koolmees en pimpelmees;
- Algemene broedvogels: onder andere zwartkop, tijtjaf, vink, merel, houtduif en winterkoning;
- Tabel 1: diverse grondgebonden zoogdieren en amfibieën.

De volgende beschermde gebieden aanwezig zijn in en rond het projectgebied:

- Natuurbeschermingswet 1998: Westduinpark & Wapendal op circa 7 kilometer afstand;
- Natuurnetwerk Nederland: Te Werve op circa 300 meter afstand.

Rekening dient te worden gehouden met:

- De (mogelijke) aanwezigheid van de hierboven genoemde beschermde soorten;
- De zorgplicht zoals opgenomen in de Flora- en faunawet, die te allen tijde van toepassing is. De zorgplicht is van toepassing op alle soorten.

Geen rekening hoeft te worden gehouden met:

- De Natuurbeschermingswet 1998 aangezien de werkzaamheden geen effect hebben op enig beschermd natuurgebied volgens de Natuurbeschermingswet 1998;
- Vervolgstappen inzake het Natuurnetwerk Nederland (NNN, voormalige Ecologische hoofdstructuur) zijn niet nodig, aangezien de werkzaamheden geen effect hebben op enig gebied behorend tot NNN.

Vaste rust- en verblijfplaatsen van juridisch zwaarder beschermde soorten (Tabel 3 IV HR en vogels categorie 2 en 5) zijn beschermd middels Artikel 11 van de Flora- en faunawet. Verstoring en vernietiging van de vaste rust- en verblijfplaats betreft een overtreding van Artikel 11 van de Flora- en faunawet. Daarnaast kunnen de werkzaamheden leiden tot overtreding van Artikel 9 (doden en verwonden).

Voor jaarrond beschermde nesten van vogels uit categorie 5 geldt echter dat als er in de omgeving voldoende alternatief aanwezig is, de nesten een gelijke beschermingsstatus hebben als niet jaarrond beschermde nesten.

Op basis van de ecologische quickscan dienen de volgende vervolgstappen te worden genomen:

- Ruim voorafgaand aan de werkzaamheden een aanvullend onderzoek uit te laten voeren naar:
 - Vleermuizen: vaststellen of uitsluiten van vaste rust- en verblijfplaatsen van gewone dwergvleermuis, ruige dwergvleermuis en laatvlieger in het te renoveren woonblokken. Onderzoekperiode betreft 15 mei t/m 15 juli & 15 augustus t/m 1 oktober;
 - Gierzwaluwen: vaststellen of uitsluiten van vaste rust- en verblijfplaatsen in de te renoveren woonblok. Onderzoekperiode betreft: 1 juni tot 15 juli;
- Wanneer in het voorjaar of de zomer wordt gewerkt: voor de start van de werkzaamheden het projectgebied en de directe omgeving ('invloedsfeer van de werkzaamheden') te controleren op broedvogels. Indien broedende vogels aanwezig zijn, is het aan de deskundige om te bepalen of met de werkzaamheden kan worden aangevangen;
- Tijdens de werkzaamheden alert te zijn op het voorkomen van (beschermde) dieren op en rond het projectgebied. Bij het voorkomen van (beschermde) dieren, deze de tijd te gunnen om te kunnen vluchten;
- Indien men onverwachts zwaarder (Tabel 2 of 3) beschermde soorten aantreft, altijd het advies van een deskundige te raadplegen;
- Bij twijfel over de aanwezigheid van beschermde soorten de hulp van een deskundige in te roepen.

3. METHODE

Het onderzoek naar verblijfplaatsen van vleermuizen en vogels is gebaseerd op de ethische code van het Netwerk Groene Bureaus - Branchevereniging voor kwaliteitsbevordering en belangenbehartiging (juni 2008 en februari 2010) en is uitgevoerd conform het vleermuisprotocol 2013 (versie 27 maart 2013) en de Soortenstandaard Gierzwaluw (2014).

3.1 VLEERMUIZEN

Ten behoeve van het vaststellen dan wel uitsluiten van zomer-, kraam-, paar- en winterverblijfplaatsen van vleermuizen is de volgende werkwijze gehanteerd.

Zomerverblijfplaatsen en Kraamverblijfplaatsen

In de periode van 15 mei tot en met 15 juli zijn drie veldbezoeken uitgevoerd ten behoeve van het vaststellen dan wel uitsluiten van zomer- en kraamverblijfplaatsen. Hierbij zijn tussen het eerste en het laatste bezoek minimaal 30 dagen gelegen. Twee bezoeken zijn uitgevoerd in de avond om uitvliegende vleermuizen vast te stellen en conform het vleermuisprotocol voor de laatvlieger te werken. Het andere bezoek is uitgevoerd in de ochtend om zwermende en/of invliegende vleermuizen rond het gebouw vast te stellen. Een uitvliegend of invliegend dier wijst op de aanwezigheid van een vaste rust- en verblijfplaats in het gebouw.

Paarverblijfplaatsen

Ten behoeve van het vaststellen van de aanwezigheid van paarverblijfplaatsen zijn vanaf 15 augustus tot 1 oktober drie bezoeken in de avond/nacht uitgevoerd. Hierbij zijn tussen het eerste en het laatste bezoek minimaal 30 dagen gelegen. Er is gelet op baltende dieren. Een sociaal roepend of baltend dier in of rondom een gebouw wijst op de aanwezigheid van een paarverblijfplaats.

Winterverblijfplaatsen

Om de aanwezigheid van massa winterverblijfplaatsen vast te stellen moet tussen 1 augustus en 1 september één veldbezoek plaatsvinden. Dit bezoek is tegelijk met het bezoek ten behoeve van het vaststellen van de aanwezigheid van paarverblijfplaatsen op d.d. 29 augustus 2016 uitgevoerd. Ten tijde van het bezoek is rond middernacht bekeken of zwermende vleermuizen aanwezig zijn. Zwermende vleermuizen wijzen op de aanwezigheid van een massa winterverblijfplaats.

Algemeen

De bezoeken zijn met behulp van een batdetector (Petersson D240X) en zaklampen uitgevoerd, zodat zowel zicht- en geluidswaarnemingen gedaan konden worden. Daarnaast is gebruik gemaakt van de opnamefunctie op de batdetector om waarnemingen terug te luisteren en te analyseren met behulp van het programma BatSound. Alle bezoeken zijn in verband met de veiligheid en grootte van het projectgebied uitgevoerd met een team van twee personen. De inventarisaties zijn uitgevoerd bij goede weersomstandigheden (droog en windkracht < 4 Bft).

Voor kleine gebieden geldt dat conform het vleermuisprotocol 2013 (versie 27 maart 2013) twee bezoeken in de kraamperiode en twee in de paarperiode dienen te worden uitgevoerd. Tijdens een bezoek moet minimaal 75% van het gebied te overzien zijn. Gezien de grootte en onoverzichtelijkheid van dit projectgebied zijn conform het vleermuisprotocol meer (totaal drie) bezoeken uitgevoerd in de kraamperiode en meer (totaal drie) in de paarperiode.

3.2 GIERZWALUWEN

Om uit te sluiten of aan te tonen dat Gierzwaluwen het projectgebied gebruiken zijn volgens de gestandaardiseerde methode (Soortenstandaard gierzwaluw, RVO, december 2014) drie bezoeken uitgevoerd in de periode 1 juni tot 15 juli met daartussen minimaal 10 dagen, waarbij twee van de bezoeken in juni zijn uitgevoerd. Het onderzoek is bij goede (warm en droge) weersomstandigheden in de avond van 21:00 tot 22:30 uur uitgevoerd. In deze avonduren komen broedende vogels veelal in groepen lager boven de woningen vliegen en maken zij een kenmerkend gierend geluid. Dit is een indicatie voor broedplaatsen. Het vaststellen van broedplaatsen is alleen vast te stellen wanneer de vogels zeer dicht langs de gebouwen vliegen, waarbij er veel geroepen wordt en de Gierzwaluwen de gebouwen regelmatig "aantikken" of in of uit een opening in een gebouw vliegen. Tijdens het onderzoek is het aantal broedparen en de locaties van de nesten vastgesteld.

3.3 OVERZICHT BEZOEKEN EN WEERGEGEVENS

In tabel 2 is een overzicht opgenomen van de in totaal elf uitgevoerde veldbezoeken. In tabel 3 zijn de weersomstandigheden op de dag van uitvoering weergegeven.

Tabel 2: Uitgevoerd veldbezoek

Datum	Activiteit	Soortgroep	Tijdstip (begin - einde)	Uitvoerende(n)
25-05-2016	Ochtendbezoek	Vleermuizen	03:32 - 05:32	J. Keijzer, W. den Boer
13-06-2016	Avondbezoek	Vleermuizen en Gierzwaluwen	21:00 – 00:01	J. Keijzer, F.V. van der Lans
29-6-2016	Avondbezoek	Gierzwaluwen	21:00 – 22:30	N. Kroese
13-07-2016	Avondbezoek	Vleermuizen en Gierzwaluwen	21.00 - 23.55	J. Keijzer, R. Notenboom
18-08-2016	Ochtendbezoek	Vleermuizen	00:30 – 02:30	J. Keijzer, J. Berndszen
29-08-2016	Avondbezoek	Vleermuizen	22.15 – 0.15	J. Keijzer, M. Loeve
12-09-2016	Avondbezoek	Vleermuizen	21.30 – 23.30	J. Keijzer, M. Loeve

Tabel 3: Weersomstandigheden*

Datum	Temperatuur (°C)		Overheersende windrichting –kracht (Bft)	Bewolking	Neerslag (mm)
	Min.	Max.			
25-05-2016	7,9	14,4	WNW - 2	Geheel bewolkt	0,6**
13-06-2016	14,6	18,1	WZW - 3	Geheel bewolkt	2,5**
29-06-2016	13,6	20,9	ZW - 4	Vrijwel geheel bewolkt	1,3**
13-07-2016	11,6	19,0	NW - 3	Half tot zwaar bewolkt	0,3**
18-08-2016	10,4	24,6	NO - 2	Vrijwel onbewolkt	0,0
29-08-2016	11,9	21,1	NW - 4	Zwaar bewolkt	0,3**
12-09-2016	18,2	27,9	ZO - 3	Geheel bewolkt	0,4**

* Weersomstandigheden dichtstbijzijnde weerstation (Hoek van Holland. Bron: KNMI).

** Op het moment van het veldbezoek was het droog

Op het moment van het veldbezoek vast de windkracht < 4 Bft.

4. ONDERZOEKSRESULTATEN EN INTERPRETATIE

In dit hoofdstuk worden de belangrijkste resultaten nader toegelicht en wordt aangegeven waar vaste rust- en verblijfplaatsen in het projectgebied aanwezig zijn. Een overzicht van deze verblijfplaatsen is weergegeven op afbeeldingen 3.

4.1 VLEERMUIZEN

De waarnemingen per veldbezoek zijn weergegeven op de afbeeldingen in bijlage 4.

4.1.1. ZOMER- EN KRAAMVERBLIJFPLAATSEN

Tijdens de veldbezoeken op 25 mei 2016, 13 juni 2016 en 13 juli 2016 ten behoeve van het vaststellen of uitsluiten van zomer- en of kraamverblijven zijn geen zwermende, invliegende of uitvliegende vleermuizen waargenomen ter plaatse van het gebouw. Derhalve wordt geconcludeerd dat geen zomer- en/of kraamverblijfplaatsen van de ruige dwergvleermuis, gewone dwergvleermuis en laatvlieger aanwezig zijn.

4.1.2. PAARVERBLIJFPLAATSEN

Tijdens de veldbezoeken ten behoeve van het vaststellen of uitsluiten van paarverblijven op d.d. 18-08-2016, 29-08-2016 en 12-09-2016 zijn baltende dieren waargenomen die binding hadden met de gebouwen in het projectgebied. In totaal zijn er twee baltterritoria in de directe omgeving van het projectgebied aanwezig waarvan we niet uit kunnen sluiten of deze in het projectgebied aanwezig zijn. De territoria grenzen aan meerdere gevels in het projectgebied. De gewone dwergvleermuizen zijn vliegend met baltsroep waargenomen. Er is echter niet vastgesteld dat ze ergens een gebouw invlogen of uitvlogen. De exacte locatie van de paarverblijfplaats is daarom onbekend. Voornamelijk de kopgevels zijn interessant, omdat de gewone dwergvleermuizen daar het vaakst langs vliegen. We verwachten als er een paarverblijfplaats aanwezig is in het projectgebied, dat deze dan hier zitten onder de dakpannen of in de nok.

Afbeelding 2: Kopgevel in het projectgebied (Bron: google maps)

4.1.3 WINTERVERBLIJFPLAATSEN

Tijdens het veldbezoek rond middernacht in augustus (d.d.) ten behoeve van het vaststellen of uitsluiten van massa winterverblijfplaatsen zijn geen zwermende, invliegende of uitvliegende vleermuizen waargenomen ter plaatse van en rondom het gebouw. Derhalve kan worden geconcludeerd dat er geen massa winterverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis aanwezig zijn in het gebouw. Er is op dit moment nog geen onderzoek mogelijk om individuele winterverblijfplaatsen van dwergvleermuizen vast te stellen dan wel uit te sluiten in dakrand, dakpannen en spouwmuren, derhalve kan niet worden uitgesloten dat een winterverblijfplaats van een enkel individu aanwezig is.

4.1.4. OVERIGE WAARNEMINGEN

Tijdens het onderzoek zijn tweemaal een overvliegende rosse vleermuis en eenmaal een overvliegende ruige dwergvleermuis waargenomen. Deze dieren hebben geen binding met het gebied. In de omgeving van het projectgebied zijn enkele baltsende gewone dwergvleermuizen waargenomen. Er zijn baltsende gewone dwergvleermuizen waargenomen direct buiten het projectgebied, zoals aan de Junghuhnstraat en de Generaal Berenschotlaan. Deze territoria bevinden zich ruim buiten de invloedssfeer van de werkzaamheden.

Belangrijk foerageergebied voor rosse vleermuizen, ruige dwergvleermuizen, gewone dwergvleermuizen en watervleermuizen bevindt zich aan de overkant van de Generaal Spoorlaan, in het Rijswijkse bos en Ter Werve.

4.1.5. BESCHERMDE ELEMENTEN VLEERMUIZEN

In afbeelding 3 zijn de beschermde elementen van de vleermuizen weergegeven met daarbij de vaste rust- en verblijfplaatsen.

Beschermde vleermuis elementen

Afbeelding 3: Beschermde elementen in het projectgebied (Bron: Esri Nederland & Community Maps Contributors)

4.2 VOGELS

4.2.1. GIERZWALUWEN

Ten tijde van de bezoeken op 13 en 29 juni 2016 en 13 juli 2016 zijn gerichte onderzoeken naar gierzwaluwen uitgevoerd. Er zijn geen gierzwaluwen vastgesteld. Verblijfplaatsen van de gierzwaluw worden op basis van het onderzoek uitgesloten in het projectgebied.

5. TOETSING AAN WETGEVING

In dit hoofdstuk is beschreven wat de wettelijke consequenties zijn die voortvloeien uit de aanwezigheid van beschermde vaste rust- en verblijfplaatsen van vleermuizen, gierzwaluwen, zoals beschreven in hoofdstuk 4. Voor meer informatie over de juridische achtergronden wordt verwezen naar bijlage 2. De betreffende artikelen van de Flora- en faunawet zijn opgenomen in box 2.

5.1 VLEERMUIZEN

Uit het soortgericht onderzoek blijkt dat er twee baltsterritoria in de directe omgeving van het projectgebied aanwezig zijn, waarvan we niet uit kunnen sluiten dat deze in het projectgebied aanwezig zijn. De territoria grenzen aan meerdere gevels in het projectgebied. Voornamelijk de kopgevels zijn interessant.

Door het slopen van de woningen wordt de verblijfplaats van de gewone dwergvleermuis verstoord, beschadigd en vernietigd en daarmee Artikel 11 van de Flora- en faunawet (zie box 2) overtreden. Daarnaast is kans op overtreding van Artikel 9 van de Flora- en faunawet (zie box 2) wanneer de vleermuis aanwezig is in het te slopen pand. Het dier kan dan worden gedood.

Voor het overtreden van de Flora- en faunawet is het aanvragen van een ontheffing noodzakelijk. De gewone dwergvleermuis is opgenomen in bijlage 4 van de Habitatrichtlijn. Voor het verkrijgen van een ontheffing dient sprake te zijn van één of meer van de volgende belangen uit de Habitatrichtlijn:

- de bescherming van flora en fauna;
- de veiligheid van het luchtverkeer;
- de volksgezondheid of openbare veiligheid;
- dwingende redenen van groot openbaar belang, met inbegrip van redenen van sociale of economische aard en voor het milieu wezenlijk gunstige effecten.

Daarnaast dient met betrekking tot de werkzaamheden te worden aangetoond dat geen alternatieven bestaan die hetzelfde resultaat hebben en die niet leiden tot overtreding van Artikel 11 van de Flora- en faunawet.

5.2 GIERZWALUWEN

Uit het soortgericht onderzoek blijkt dat in het projectgebied geen verblijfplaatsen van Gierzwaluwen aanwezig zijn. Met betrekking tot Gierzwaluwen zijn in het kader van de Flora- en faunawet dan ook geen vervolgstappen noodzakelijk.

Box 2: Mogelijk te overtreden artikelen van de Flora- en faunawet

Artikel 2 (zorgplicht)

1. Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving.
2. De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevegd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden gevegd teneinde die gevolgen te voorkomen of, voor zover die gevolgen niet kunnen worden voorkomen, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Artikel 9

Het is verboden dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te doden, te verwonden, te vangen, te bemachtigen of met het oog daarop op te sporen.

Artikel 11

Het is verboden nesten, holen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren, behorende tot een beschermde inheemse diersoort, te beschadigen, te vernielen, uit te halen, weg te nemen of te verstoren.

6. CONCLUSIES

Ter plaatse van de Idenburglaan te Rijswijk is een soortgericht onderzoek naar vleermuizen en gierzwaluwen uitgevoerd. Ter plaatse is men voornemens de woningen te slopen.

Doel van het onderzoek is het uitsluiten dan wel aantonen van vaste rust- en verblijfplaatsen van alle onderzochte soorten in de te slopen gebouwen. Vervolgens is bepaald of door de werkzaamheden sprake kan zijn van het overtreden van de Flora- en faunawet en welke vervolgstappen mogelijk noodzakelijk zijn.

6.1 CONCLUSIES

Op basis van het soortgericht onderzoek is geconcludeerd dat:

- Er geen zomer of kraamverblijfplaatsen van vleermuizen aanwezig zijn in het projectgebied;
- Er twee paarverblijfplaatsen van de gewone dwergvleermuis zijn vastgesteld in kopgevels in het projectgebied;
- Er geen andere vleermuissoorten dan gewone dwergvleermuis zijn vastgesteld;
- Er geen vaste rust- en verblijfplaatsen van gierzwaluwen aanwezig zijn.

6.2 AANBEVELINGEN

Op basis van het soortgericht onderzoek wordt aanbevolen om:

- een ontheffing Flora- en faunawet aan te vragen voor overtreding van Artikel 11 van de Flora- en faunawet, betreffende het verstoren, beschadigen en vernietigen van de paar- en mogelijk winterverblijfplaats van de gewone dwergvleermuis;
- ten behoeve van de ontheffingsaanvraag een activiteitenplan op te laten stellen, waarin onder andere het wettelijk belang, de alternatievenafweging en mitigerende en compenserende maatregelen worden opgenomen;
- zo spoedig mogelijk vleermuiskasten op te hangen ten behoeve van de tijdelijke compensatie van de verblijfplaats om effecten op de vleermuis te minimaliseren en vertraging van de werkzaamheden zoveel mogelijk te voorkomen
- het voorkomen van overtreding van Artikel 9 van de Flora- en faunawet, betreffende het dode en verwonden van de gewone dwergvleermuis, door ervoor te zorgen dat de vleermuis ten tijde van het slopen niet aanwezig is.
- rekening te houden met de doorlooptijd van de ontheffingsaanvraag (normaliter 16 weken) en de periode voor het treffen van mitigerende maatregelen zoals het ophangen van vleermuiskasten en ongeschikt maken van de verblijfplaats.
- In het kader van de zorgplicht voorkomen dat vleermuizen in de omgeving worden verstoord door verlichting tijdens de bouwfase en in de definitieve situatie.

6.3 OPMERKING IN VERBAND MET NIEUWE NATUURBESCHERMINGSWET

Naar verwachting zal in de tweede helft van 2016 de nieuwe Wet natuurbescherming in werking treden. Welke gevolgen deze nieuwe wetgeving kan hebben voor lopende projecten is nog niet in te schatten. De daadwerkelijke invulling (o.a. soortbescherming en vervolgstappen) van de wetgeving en hoe de wetgeving exact geïmplementeerd gaat worden is nog niet bekend. Een grote verandering is dat de handhaving en implementatie verschuift van het Ministerie van Economische Zaken (in de vorm van RVO) naar de provincies.

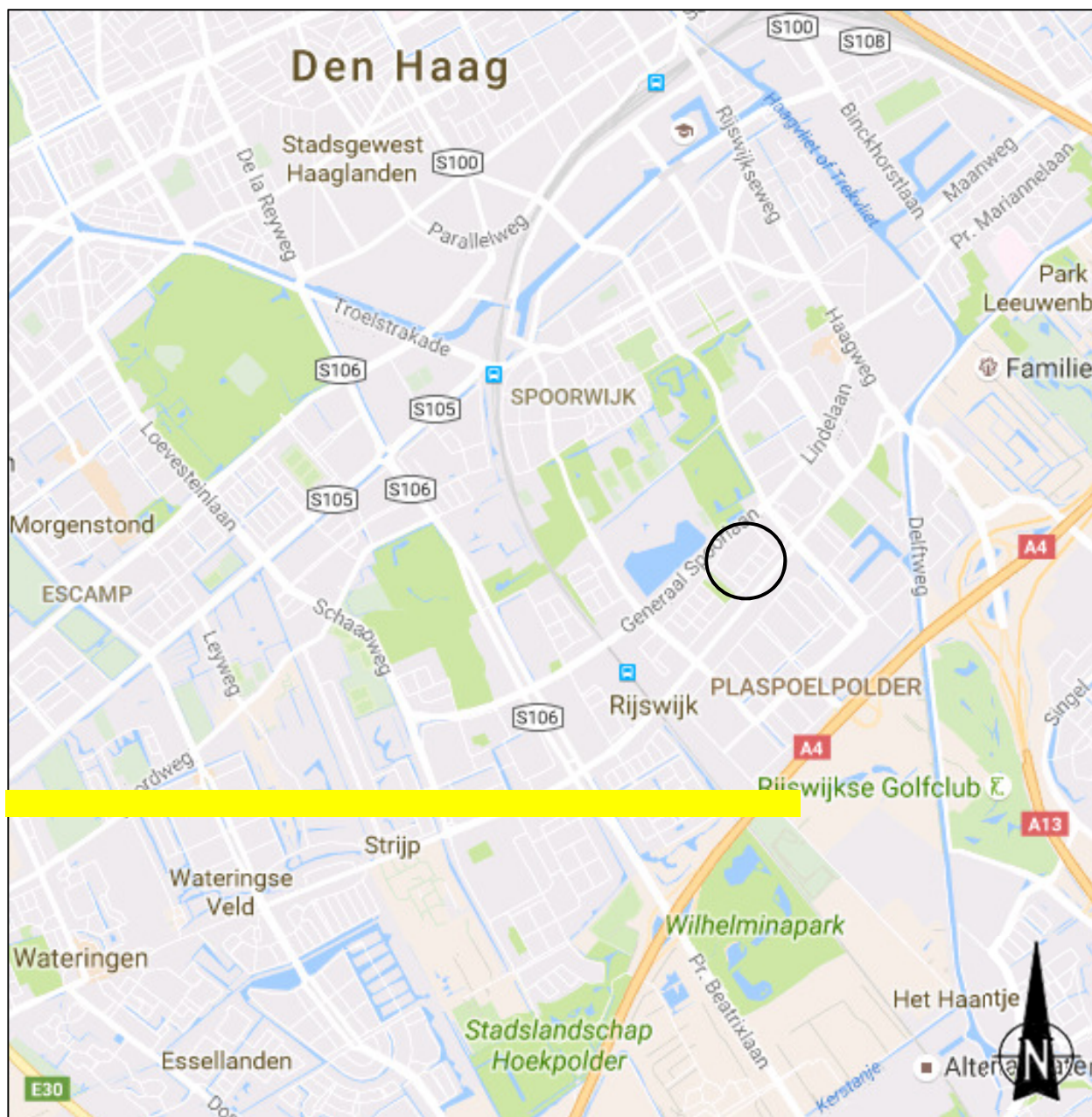
Tot en met 31 december 2016 is het mogelijk een ontheffing in het kader van de Flora- en faunawet aan te vragen bij RVO. Daarna dient een ontheffing in het kader van de nieuwe natuurwet (wet natuurbescherming 2017) aangevraagd te worden bij de betreffende gemeente (WABO) of de omgevingsdienst Haaglanden. De doorlooptijd van een ontheffingsaanvraag bedraagt bij RVO op dit moment 16 weken, maar naar verwachting zal de behandeltermijn langer worden.

REFERENTIELIJST

- VanderHelm Milieubeheer B.V., 2016. *Ecologische quickscan Idenburglaan te Rijswijk, kenmerk VIID160688*.
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (2014, versie 2.0). *Soortenstandaard Gewone dwergvleermuis*.
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (2014, versie 2.0). *Soortenstandaard Huismus*
- Rijksdienst voor Ondernemend Nederland (2014, versie 2.0). *Soortenstandaard Gierzwaluw*
- Dietz, C., O von Helversen, D. Nill., 2009. *Vleermuizen: Alle soorten van Europa en Noordwest-Afrika*. Tirion Natuur.
- Lange, R., P. Twisk, A. van Winden en A. van Diepenbeek, VZZ, 2^e druk 2003. *Zoogdieren van West-Europa*. uitgeverij KNNV,
- Netwerk Groene Bureaus: www.netwerkgroenebureaus.nl/nieuws/113-vleermuisprotocol-2013-uitgebracht-27-maart-2013
- Russ, J. , 2012. *Britisch Bat Calls: A Guide To Species Identification*. Pelagic Publishing ISBN-13: 9781907807251

BIJLAGE 1 REGIONALE SITUATIEKAART PROJECTGEBIED

○ = Projectgebied

BIJLAGE 2 WETTELIJKE EN BESTUURLIJKE KADERS NATUURBESCHERMING

In Nederland loopt de bescherming van natuur via twee sporen. Enerzijds is er bescherming van natuurgebieden. Anderzijds is er de bescherming van soorten flora (planten) en fauna (dieren). In dit hoofdstuk wordt een korte beschrijving gegeven van de vigerende wet- en regelgeving in zake de Natuurbeschermingswet 1998, Natuurnetwerk Nederland (NNN, voormalige Ecologische Hoofdstructuur) en de Flora- en faunawet.

GEBIEDSBESCHERMING

Natuurbeschermingswet 1998

De gebiedsbescherming is geregeld in de Natuurbeschermingswet 1998 en de Nota Ruimte. Onder deze bescherming vallen de volgende gebiedsoorten: Natura 2000-gebieden (dit zijn gebieden die zijn aangewezen in het kader van de Europese Habitat- en Vogelrichtlijn), Beschermde Natuurmonumenten en gebieden ter uitvoering van verdragen en andere internationale verplichtingen (zoals wetlands), worden ook beschermd op basis van de Natuurbeschermingswet 1998.

De in dit rapport beschreven toetsing betreft het vaststellen of het projectgebied in of in de omgeving van een beschermd natuurgebied ligt en of er sprake is van een negatief effect op de beschermde natuurwaarden. Zo nee, dan is verder onderzoek niet nodig, zo ja, dan is een aanvullende toetsing nodig waarbij wordt vastgesteld of er sprake is van een negatief effect.

Natuurnetwerk Nederland

Het beschermingsregime voor gebieden die vallen onder Natuurnetwerk Nederland (NNN, voormalige Ecologische Hoofdstructuur) vloeit voort uit het Natuurbeleidsplan uit 1991 en de Vijfde Nota Ruimtelijke Ordening. Het is in de Nota Ruimte op nationaal niveau en vervolgens door de provincies op provinciaal niveau nader uitgewerkt. Bescherming van deze gebieden is op planologische basis en er wordt van uitgegaan van het "Nee, tenzij"-regime en compensatiebeginsel. Het ruimtelijk beleid voor NNN is gericht op behoud en ontwikkeling van de wezenlijke kenmerken en waarden. Daarom geldt in de NNN het "nee, tenzij"-regime. Indien een voorgenomen ingreep de "nee, tenzij"-afweging met positief gevolg doorloopt kan de ingreep plaatsvinden, mits de eventuele nadelige gevolgen worden gemitigeerd en resterende schade wordt gecompenseerd. Indien een voorgenomen ingreep niet voldoet aan de voorwaarden uit het "nee, tenzij"-regime dan kan de ingreep niet plaatsvinden.

SOORTENBESCHERMING (FLORA- EN FAUNAWET)

Bescherming van kwetsbare en zeldzame flora en fauna is geregeld in de Flora- en faunawet. De Flora- en faunawet geldt daar waar beschermde soorten voorkomen. Daarbij is het niet van belang of dat specifieke gebied ook wettelijk beschermd wordt. Binnen de Flora- en faunawet geldt een beschermingsregime dat uitgaat van drie klassen (ingedeeld in tabellen) en daarnaast vogels als aparte categorie. Afhankelijk van de status van een soort moet bij de aantasting van exemplaren bij plannen, projecten of activiteiten een ontheffing op de Flora- en faunawet worden aangevraagd. Belangrijk voor de toekenning hiervan is de status, maar ook of de duurzame instandhouding van de populatie wel of niet in het geding is. Bescherming van licht naar zwaar is als volgt:

Tabel 1-soorten

Middels de vrijstellingsregeling (AMvB art. 75) wordt in het kader van ruimtelijke inrichting en ontwikkeling vrijstelling verleend voor Tabel 1-soorten. Derhalve hoeft voor deze soorten geen ontheffing te worden aangevraagd. Echter voor deze soorten blijft de algemene zorgplicht van kracht.

Tabel 2-soorten

Voor de Tabel 2-soorten kan gewerkt worden met een door het Ministerie van Economische zaken, Landbouw en Innovatie (EL&I) goedgekeurde gedragscode of met een ontheffing. Indien aanwezige Tabel 2-soorten geen hinder ondervinden of niet in hun voortbestaan bedreigd worden door de werkzaamheden kan zonder een ontheffing gewerkt worden.

Tabel 3-soorten

Voor de Tabel 3-soorten dient in het geval van ruimtelijke ontwikkeling gewerkt te worden onder een ontheffing. Bij werkzaamheden die vallen onder beheer & onderhoud en beheer & gebruik kan ook met een door het Ministerie van EL&I goedgekeurde gedragscode gewerkt worden.

Indien aanwezige Tabel 3 soorten geen hinder ondervinden of niet in hun voortbestaan bedreigd worden door de werkzaamheden kan zonder een ontheffing gewerkt worden.

Indien er maatregelen genomen worden om de functionaliteit van de voortplantings- en/of vaste rust- en verblijfplaatsen garanderen, is een ontheffing van de Flora- en faunawet niet nodig. Om er zeker van te zijn of de opgestelde mitigerende maatregelen voldoende zijn, kan op basis van de opgestelde mitigerende maatregelen een ontheffing bij het Ministerie van EL&I worden aangevraagd. Indien het Ministerie van EL&I akkoord gaat met de mitigerende maatregelen, wordt de ontheffingsaanvraag positief afgewezen en mogen de werkzaamheden worden uitgevoerd.

Vogels

Voor vogels dienen in het geval van ruimtelijke ontwikkeling mitigerende maatregelen opgesteld te worden die ervoor zorg dragen dat de functionaliteit van de vaste rust- en verblijfplaatsen gegarandeerd wordt. Wanneer dit niet mogelijk is kan, indien de volgende belangen aan de orde zijn: bescherming van flora en fauna, veiligheid van het luchtverkeer, volksgezondheid of openbare veiligheid, een ontheffing aangevraagd worden

Zorgplicht

In de Flora- en faunawet is de zorgplicht opgenomen. Onderstaand wordt de zorgplicht weergegeven, zoals is opgenomen in Artikel 2 van de Flora- en faunawet.

- Lid 1: Een ieder neemt voldoende zorg in acht voor de in het wild levende dieren en planten, alsmede voor hun directe leefomgeving.
- Lid 2: De zorg, bedoeld in het eerste lid, houdt in ieder geval in dat een ieder die weet of redelijkerwijs kan vermoeden dat door zijn handelen of nalaten nadelige gevolgen voor flora of fauna kunnen worden veroorzaakt, verplicht is dergelijk handelen achterwege te laten voor zover zulks in redelijkheid kan worden gevergd, dan wel alle maatregelen te nemen die redelijkerwijs van hem kunnen worden verwacht, deze zoveel mogelijk te beperken of ongedaan te maken.

Verboden handelingen

Naast de zorgplicht zijn een aantal verboden handelingen opgenomen. Deze worden hieronder weergegeven.

- Artikel 8: Het plukken, verzamelen, afsnijden, vernielen, beschadigen, ontwortelen of op een andere manier van de groeiplaats verwijderen van planten.
- Artikel 9: Het doden, verwonden, vangen of bemachtigen van dieren. Het met het oog op bovenstaande doelen opsporen van dieren.
- Artikel 10: Het opzettelijk verontrusten van dieren.
- Artikel 11: Het beschadigen, vernielen, uithalen, wegnemen, verstoren van nesten, hollen of andere voortplantings- of vaste rust- of verblijfplaatsen van dieren.
- Artikel 13: Het vervoeren en onder zich hebben (in verband met verplaatsen) van planten en dieren.

RODE LIJSTEN

Op grond van het Besluit van de Minister van Landbouw, Natuur en Voedselkwaliteit van 28 augustus 2009 houdende vaststelling van geactualiseerde Rode Lijsten flora en fauna (Minister van LNV, 2004) zijn gevoelige, kwetsbare, bedreigde, ernstige bedreigde en verdwenen dier- en plantensoorten opgenomen in een nationale Rode Lijst. Aan deze soorten moet volgens het besluit bijzondere aandacht worden besteed voor wat betreft de instandhouding. De Rode Lijst geeft de soorten van de lijst dus geen afzonderlijke juridische beschermingsstatus, maar geeft wel aan dat er in het (soorten)beleid rekening gehouden moet worden met de instandhouding van de betreffende soorten. Wanneer er op provinciaal niveau beleid ten aanzien van bepaalde Rode Lijstsoorten is vastgesteld, dan dient dit beleid als afwegingskader in de besluitvorming rond plannen die in gaan tegen dit beleid.

BIJLAGE 3 FOTO'S TER PLAATSE

Foto 1: projectgebied

Foto 2: projectgebied

Foto 3: projectgebied

Foto 4: projectgebied

BIJLAGE 4 WAARNEMINGEN VLEERMUIZEN TIJDENS VELDBEZOeken

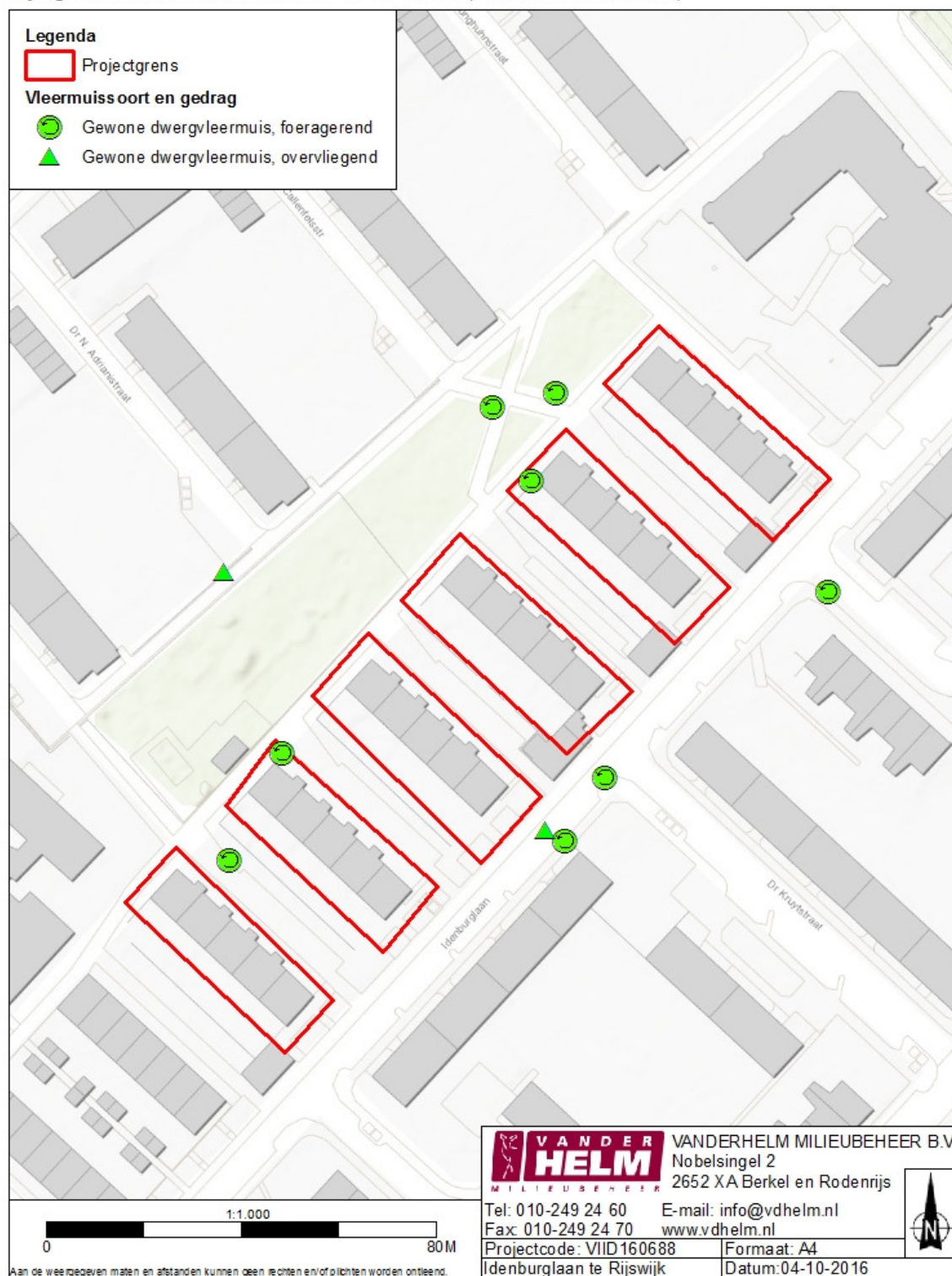
Bijlage: Vleermuisveldbezoek, 25-05-2016 (03:32 tot 05:32 uur)

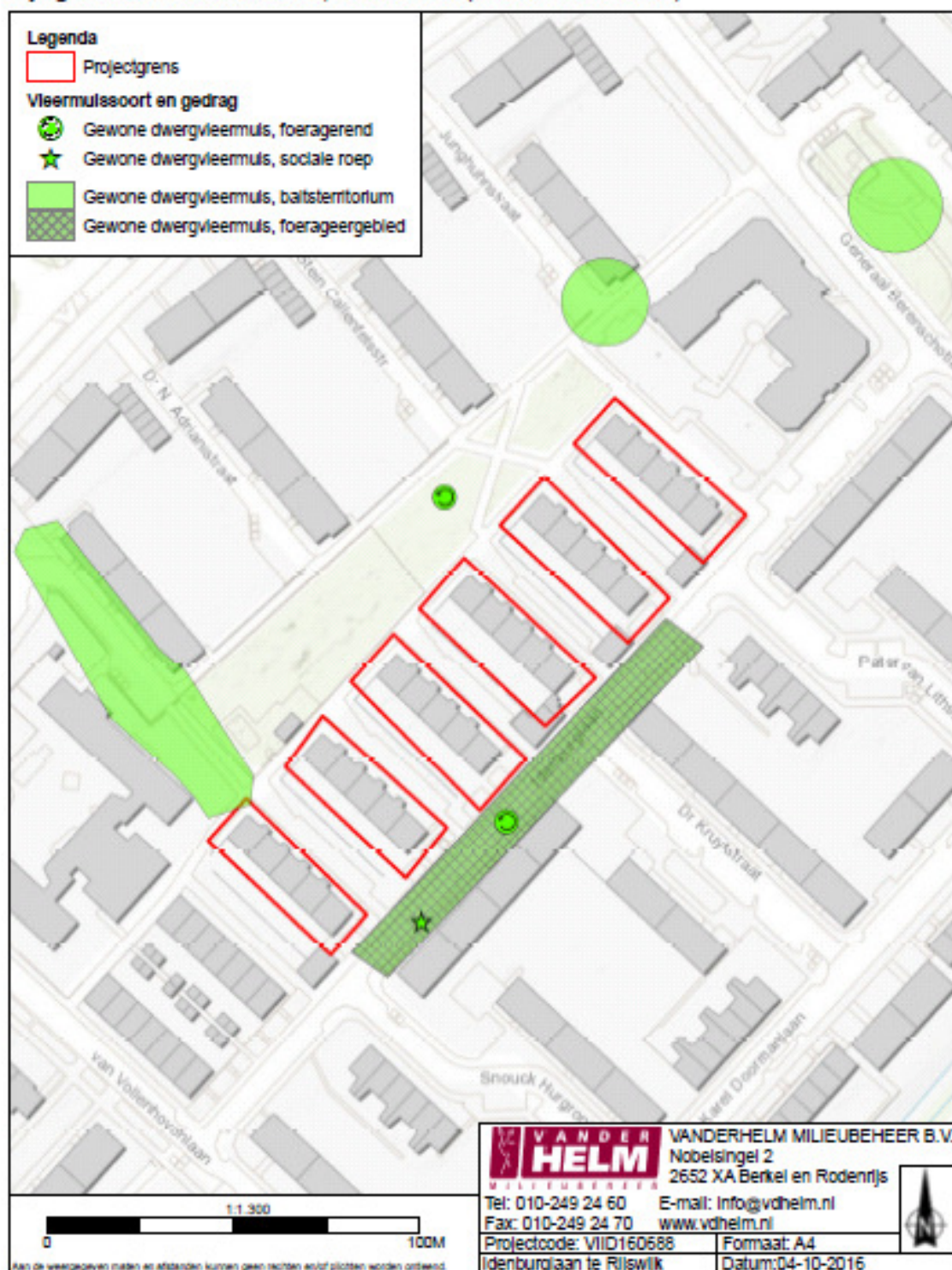
Bijlage: Vleermuisveldbezoek, 13-06-2016 (21:00 tot 00:01 uur)

Bijlage: Vleermuisveldbezoek, 13-07-2016 (21:00 tot 23:55 uur)

Bijlage: Vleermuisveldbezoek, 18-08-2016 (00:30 tot 02:30 uur)

Bijlage: Vleermuisveldbezoek, 29-08-2016 (22:15 tot 00:15 uur)

Bijlage: Vleermuisveldbezoek, 12-09-2016 (21:30 tot 23:30 uur)

BIJLAGE 5 SOORTINFORMATIE WAARGENOMEN SOORTEN

Gewone dwergvleermuis - *Pipistrellus pipistrellus*

De gewone dwergvleermuis is de op één na kleinste Europese vleermuissoort. Ze hebben een vrij spitse snuit en korte driehoekige oren. Hun rug is roodbruin, kastanjebruin of donkerbruin, terwijl hun buik eerder geel- tot grijsbruin is. Hun snuit, oren en vlieghuid zijn zwartbruin. De gewone dwergvleermuis leeft in vrijwel heel Europa en is in België en Nederland een algemeen voorkomende soort.

